

Innspill til nasjonal jordvernstrategi

Viser til invitasjon om å gi innspill til ny nasjonal jordvernstrategi. Formålet med nasjonal jordvernstrategi er å i hovedsak redusere årlig omdisponering av dyrka mark. Nå jobbes det med oppdatert jordvernstrategi med fokus på et nytt og skjerpet mål for omdisponering av matjord, samt tiltak for å nå målet.

Vårt innspill at jordvernbegrepet må utvides til å også omfatte beiteareal. Utmarksbeite bør anses som en forlengelse av dyrka mark og som en viktig ressurs for å sikre matproduksjon og matberedskap.

Omdisponering av dyrka og dyrkbar mark skjer i hovedsak via en arealplanprosess der det må vises til samfunnsmessig fordeler. I tillegg skal det vurderes alternativ arealbruk og fortetting før det fattes vedtak om omdisponering. Regionale myndigheter har innsigelsesrett i de tilfeller kommunens vurderinger og utredninger er mangelfulle. Samfunnet som helhet er omforent om verdien av dyrka mark. Derimot er utmarksbeite sin verdi kun sett i sammenheng med enten seterdrift eller som natur- og rekreasjonsområde, og ikke som kilde til matproduksjon. Utmarksbeite har derfor lite fokus i kommunene sin arealforvaltning og kommuneplanlegging. Dette er også faktum i kommuner der beitebruk er en av hovednæringene. I tillegg har ikke regionale myndigheter innsigelsesrett ved omdisponering av utmarksbeite, med mindre det berører seterdrift.

Antall fritidsboliger på fjellet de siste 30 årene økt enormt. I mange kommuner er det like mange fritidsboliger som boliger. Hyttefeltene plasseres ofte i områder klassifisert som svært godt beiteareal. Vi ser også at setrer bygges ned for å gi plass til hyttene. I andre tilfeller plasseres hyttefeltene såpass nærme setrene at det får store ulemper for driften. Eksplosjonen i antall hytter fører til økt turisme og bruk av fjell og utmark. I utgangspunktet er dette positivt, men i noen tilfeller blir andelen såpass stor at beitedyr presses bort fra sine beiteområder. Økning i biltrafikk opp på fjellet fører til økt påkjørsler av både beitedyr og vilt. I tillegg ser vi at løshunder er et stort problem i forbindelse med hytteområdene. Vi vil også påpeke påkjenningen nedbyggingen og økt bruk av fjell og utmark har å si for vilt og dyreliv generelt. Etablering av hytter i beiteområder påvirker med andre ord ikke bare det fysiske arealet som blir omdisponert, men det får ulemper for beitedyr og vilt flere kilometer unna de etablerte hyttefeltene.

Kommunene sin utmarkspolitik på fjellet bidrar til å presse beitebrukere til å legge opp eller redusere antall dyr. Andelen beitebrukere som ønsker å ha dyrene kun på innmarksbeite øker, til tross for kommunale og nasjonale mål om å få flere beitedyr på utmark. Belastningen med å ha dyr på beite i områder i og i nærheten av hytteområder blir fort for stor.

Vi ser et stort behov for tydeligere nasjonale føringer og forventninger når det gjelder kommunene sin arealforvaltning i utmark og konsekvensene dette har for beitenæringa. Vi ser også at det er mangel på verktøy som sikrer at kommunene må vurdere og synliggjøre konsekvenser for beitedyr ved omdisponering av utmark. Prinsippet om at det er kommunene selv som skal bestemme hvordan areal skal brukes fungerer så lenge kommunene er godt opplyst om konsekvensene av en endret arealbruk, og så lenge de har rammer som sikrer viktige nasjonale hensyn. Slik situasjonen er i dag er det ingen nasjonale rammer for forvaltning av beiteareal, og kommunene har ingen føringer for om og hvordan beiteareal og beitebruk skal håndteres i arealplaner. Dette kan fort føre til uforsvarlig arealforvaltning fordi politikerne ikke nødvendigvis er godt nok informert og forstår konsekvensene av sine vedtak. Dette vil etter vår mening også gå utover Norges matberedskap.

OPPLAND BONDE- OG SMÅBRUKARLAG

Vi har foreslått konkrete tiltak som sikrer at kommuner må vurdere konsekvensene for beitebruk i sin arealforvaltning, som igjen vil bidra til bedre informerte vedtak. Vi foreslår også nasjonale mål og rammer som i større grad gir regionale myndigheter innsigelsesrett i de tilfeller kommunens utredninger er mangelfulle eller i strid med nasjonale føringer.

Forslag til mål:

Maks årlig nedbygging av utmarksbeite med god og svært god kvalitet.

Målet vil sikre at tapt beiteareal blir kartlagt, og at kommuner og stat blir bevisst verdien av beitemark.

Forslag til tiltak:

1. *Kunnskap/forskning som synliggjør konsekvensene økt bruk og nedbygging av utmark i beiteområder har å si for beitedyr og beitebrukere, og Norges mulighet til å produsere mat.*

En slik kunnskap vil øke forståelsen for hvordan nedbyggingen av utmarksbeite påvirker beitebrukere og samfunnet. Dette vil gi kommunen bedre grunnlag til å vurdere konsekvensene av sin arealpolitikk.

2. *Nasjonal kartlegging av kvalitet på utmarksbeite.*

Flere kommuner har fått kartlagt kvaliteten på utmarksbeite. Noen har i sine beitebruksplaner som mål å ikke bygge ned god eller svært god beitemark, selv om dette ikke nødvendigvis blir fulgt opp i arealplanene.

3. *Vurdere endring av jordlova §§ 9 og 12 til å også omfatte beiteareal med god eller svært god kvalitet.*

Jordlova § 9 sier at omdisponering av dyrka og dyrkbar mark kun kan skje hvis det etter en samlet vurdering finner at jordbruksinteressene bør vike. Det kan kreves lagt fram alternative løsninger. Hvis også utmarksbeite faller inn under denne bestemmelsen, eventuelt en lignende bestemmelse, vil det gi utmarksbeite strengere vern. I tillegg bidrar det til en bevisstgjøring hos kommune og utbygger om verdien av utmarksbeite. Regionale myndigheter vil også ha innsigelsesrett i tilfeller der kommunens vurdering er mangelfull eller ikke i tråd med jordlova.

4. *Endring av forskrift om konsekvensutredninger med et tillegg under § 21 første ledd punkt ni til å omfatte utmarksbeite. Ny foreslått ordlyd blir da «-jordressurser (jordvern), utmarksbeite og viktige mineralressurser».*

En endring i forskrift om konsekvensutredning slik at konsekvensene for utmarksbeite og beitebrukere skal utredes og vurderes vil bidra til å bevisstgjøre kommunene om utmarksbeitet sin verdi, samt tvinge de til å ta stilling til de ulike hensynene. Slik konsekvensutredningsforskriften er i dag er det opp til kommunen selv om de ønsker å vurdere konsekvensene for beitedyr og beitebrukere.

5. *Kommunene må rapportere på omdisponering av utmarksbeite, eventuelt beitemark kvalifisert som godt og svært godt, i sin KOSTRA-rapportering.*

OPPLAND BONDE- OG SMÅBRUKARLAG

Dette vil gi en årlig nasjonal oversikt over beiteareal som omdisponeres.

- 6. Oppdatere statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging slik at også fritidsboliger omfattes av de statlige planretningslinjene.*

De statlige planretningslinjene skal sikre at utbygging fortrinnsvis skjer via fortetting og at kommunens arealforvaltning ikke skal føre til unødig økt transportbehov eller nedbygging av natur uten at alternativer er vurdert. De er også et viktig verktøy for regionale og statlige myndigheter som gir grunnlag for innsigelse i de tilfeller kommunene ikke følger de statlige retningslinjene eller ikke har vurdert andre utbyggingsalternativer.

- 7. Vurdere å støtte eller ta initiativ til verdiskapingsprosjekter i kommuner med utbyggingspress på fjellet.*

Kommuner med en stor andel fritidsboliger på fjellet ønsker å hovedsak å skape aktivitet i kommunen, og gjøre kommunen til et attraktivt sted å bo og oppholde seg. Hytteutbygging og næringsutvikling på fjellet skaper jobber, i hvert fall i de periodene der utbyggingsaktiviteten er størst. I noen kommuner får også butikker, cafeer og fritidstilbud godt utbytte av fritidsinnbyggere og turister. Mange kommuner ser med andre ord på hytteutbygging og næringsutvikling på fjellet som den eneste måten å skape liv, aktivitet og jobber i bygda. Å støtte eller bidra til prosjekter som ser på andre måter for verdiskapning i bygdene og hyttekommunene kan i fremtiden føre til at kommunene føler seg mindre presset til å åpne opp for nye utbyggingsareal på fjellet.

Vi håper tiltakene blir vurdert inn i ny nasjonal jordvernstrategi og at begrepet jordvern utvides slik at det i enda større grad omfatter vår mulighet til å produsere mat i fremtiden.

Hilsen Oppland Bonde- og småbrukarlag
05.03.2023